

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ANNIVERSARIUM EXAMEN,

IN SCHOLA ROESCHILDENSI CATHEDRALI

SEPTEMBRI MENSE A. MDCCCXVII.

PUBLICAE INSTITUENDUM INDICTURUS,

PROLUSIONUM LOCO,

ORATIONIS, ANNO ANTE, AD PROVINCIAM RECTORIS RITE CAPESSENDAM PRÆFICIEN-
DOSQVE SCHOLASTICO MUNERI DUOS COLLEGAS, PUBLICAE DICTAE, PARTEM,
QVAE DE CLASSICORUM STUDIO AGIT, IN SCHOLIS ITA TRACTANDO,
UT AD HUMANITATEM VIA MUNIATUR,

PUBLICI JURIS FECIT

SEVERINUS NICOLAUS JOANNES BLOCH,

DR. PHILOS. ET PROFESSOR, ORD. DANNEBROGICI EQVES AUR.

H A F N I Æ.

EXCUDEBAT ANDREAS SEIDELIN.

Severinus Nicolaus Joannes Bloch

Reputanti mihi, Præsul amplissime &, quotquot adestis, Auditores ornatissimi, summæ venerabiles, ac mihi quolibet vel observantiæ vel pietatis officio colendi! quid, quo die primum ex hoc suggestu ad Vos essent verba facienda, ita quidem dici posset, ut vel *loco* liberalissimarum artium studiis per seculorum memoriam salutariter addicto, vel *consessu* hominum doctissimorum, expectantium fortasse, ut quid de nostris juventutis moderandæ consiliis possit sperari, hodierna ipsis oratione probetur, vel *tempore* denique, quo & nosmet & duos collegas, nobiscum hanc provinciam ingressuros, publico favori rite commendare majorum more jubemur, haud omnino indigna oratio nostra videretur, eo facile deferebatur animus, ut quibus artibus ac studiis vel floruisse jamdudum hocce Lyceum accepimus, vel delectari mentem animumque suspicamur humanissimi cujusque auditoris, vel veram denique juventutis moderatori laudem conquiri mecum omnes fatebuntur, hæc nobis hocce potissimum loco atque tempore celebranda putaremus, & quid de studiis humanitatis in schola regundis et nobis ratio ususque comprobaverit, paullo uberius exponendum. Svadet hoc, quum omnino auditorum doctissimorum, vel hac sua præsentia declarantium, quid hisce nostris studiis tribuendum censeant, tum Præsulis adspectus, ad interiorem eorundem usum ita admissi, ut qui Virum rebus sacris præfectum publice venerantur, luculento etiam exemplo demonstratum videant, quid ipsis, ut ad id, quod in omni doctrina summum est, perveniant, annitendum maxime videatur. Svadet hoc memoria Viri *) terris nuper tristi fato erepti, qui, ut hominibus atque Musis ad extremum usque halitum vitæ in deliciis esset, ita hanc scholam, si modo non omnis meritorum gratia perierit, insignis suæ humanitatis perennem testem habebit. Svadet

*) Johannis Henrici Tauberi.

Collegarum ipsorum, qui muneri suo hodie publice præficiendi sunt, ingenium atque virtus, cujus haud facile major poterit commendatio reperiri, quam quod, quas laudes præceptoris imprimis esse nemo non fateatur, has sibi in eis jampridem probatas cognoverit universa cohors alumnorum. Svadet denique adstantium discipulorum corona, quolibet modo excitanda, ut, quibus artibus ad id, quod in hominum vita præstantissimum est, evehi mentem animumque sentiant, his quum verum statuere pretium, tum recto eas ac prudenti studio quærere conentur. — — *).

Humanitatis autem, quæ in præceptore soleat requiri, quum duplex omnino genus sit, alterum scientiæ, alterum animi; quorum illud in eo positum est, ut literis perite & eleganter traditis, quum multarum rerum accurata cognitione mens adolescentium instruat, tum ingenium, acumen, judicium ita excitetur atque excolatur, ut rerum peritiæ limatior accedat et veritatis & elegantiae sensus; hoc vero in magistro laudandum putamus, ubi in tractanda regendaque juventute ita liberaliter versatur, ut admixtam gravitati prudentiæque habeat benivolentiam atque comitatem, ut quantum ad frugem adolescentibus, tantum et ad jucunditatem e studiis capiendam scholastica vita contulisse videatur; omnino, ut in præceptore ipsa ament præcepta, neque ejus autoritate minus, quam doctrina e libris haurienda commendatum, quid verum atque decens sit, lubenti animo amplectantur: neutro in genere ante hæc nostra tempora, atque utinam his ipsis, quod præsens obtulerit conditio, eo recte fruamur, sic Musis addictam reperimus juvenilem institutionem, ut quid postulet vera humanitatis ratio, assecuti præceptores, excepto forte uno alterove eximio viro, in universum fuisse videantur. Nam sive ad patrum memoriam redire placuerit, eaque tempora, quibus & magna nostrum pars literarum posuimus rudimenta **): quid, quæso, aut ad humanitatem fructus inesse potuit insti-

*) Prætermissa h. l. nonnulla sunt, ad captandum auditoris favorem imprimis pertinentia.

***) Uterius recedere non vacat, neque ad eas regiones, ubi habitasse quondam humanitatis studia merito sunt dicenda. Quod monendum videbatur, ne nos forte, qui de scholis patriæ tantum, ac de institutione, quæ nostræ est memoriæ, agamus, aliquis rejiciat ad Vallarum, Politianorum, Muretorum, Manuliorum, Poggiorumque tempora, quibus, ut scite monuit Heeren V. Cl. (Geschichte des Studiums der class. Litt. p. 278 sqq.) a summis Viris eo ipso, quo debent, consilio humanitatis studia colebantur, nimirum ut ex classicorum lectione & recte sentiendi et bene eleganterque scribendi facultas traheretur.

tutioni, vel soli verborum flexioni juncturaeque ad paradigmata & praecepta Grammatices exigendae, ad summum flosculis quibusdam atque dicendi formulis ediscendis, vel junioribus Compendiis artium reliquarum, praesertim doctrinae Christianae, iisdemque parum saepe intellectis, memoriae discipulorum inculcandis, ita inhærenti, ut nihil inde ad animum aut rerum peritia augendum aut veri venustique sensu imbuendum excolendasque præstantissimas ingenii vires rediret? aut quid studiis hisce svavitatis attulisse putandus est rigor atque austeritas Orbiliorum, qui, quum sola metus vi alumnorum greges putarent in officio retinendos, neque nisi reprehensionum severitate a vitiis avertendos, Fabiani præcepti plane immemores, id imprimis ut caveatur monentis, ne studia qui amare nondum potest, oderit, & amaritudinem semel perceptam etiam ultra rudes annos reformidet *), humanitatem fustibus ingerendam adolescentibus adeo non commendare potuerunt, ut eam ipsis potius redderent omnino invisam. Sive ad eam procedere malis ætatem, quæ recentioris etiam est memoriae, necdum prorsus oblitterata, quum, qui pædagogicam artem ad rectiora vocare, præeuntibus Lockio Roussavioque student, ii hoc sibi unice spectandum arbitrarentur, ut, non animi tantum, sed corporis ante omnia excolendi ratio haberetur, ipsaque animi vires intuendo, attendendo, ratiocinando excitatae acuerentur; ut mentes pueriles fructuoso rerum ipsarum, non inani isthoc, ut ajebant, verborum studio occupatae tenerentur; facillima præterea atque quam fieri posset jucundissima discendi ratio evaderet, & quicquid traderetur, id ita esset comparatum, ut in vitam sociam atque communem aliquid inde utilitatis posset redundare; omnino, ut libertate, quæ hominis esse, natura duce, videretur, & ad corporis animique facultates expediendas aptissima, puerilis cum maxime ætas nihil impedita gauderet. In quibus quidem omnibus, quod ab errorum vinculo, quo jam satis oppressa fuisset, solvendam ætatem illam putarent, difficile est, eorum judicium non probare. Sed videntur in hoc suo laudabili studio paullo longius esse progressi, nec satis cavisse, ne vel nimis indulgendo, licentiæ annis juvenilibus perquam damnosæ, certe periculosæ, frena incautius mitterentur, vel quæ vitia docendi methodo potius essent tribuenda, ea ipsis disciplinis obtruderentur; quo factum imprimis, ut, quod ad excolenda adolescentium ingenia maxime valeret, tantum non rejiciendum videretur, ipsaque humanitatis studia eo usque

*) Quintilian, Inst. Or. 1, 1.

in contemptum inciperent vocari, ut veluti obliti, quid esset τὸ sapere, nihil fere discendum adolescentibus pædagogicæ artis novatores putarent, nisi quod ad quæstum et usus vitæ necessarios pertineret. Veruntamen, ut ea sors est vitæ humanæ, ut veritas ab extremis reducta lateat, donec per varios inventa fuerit errores, sic etiam heic utrimque repulsa in medio demum restitit. Nam quum appareret tandem, & quantopere ab institutionis humanitate quondam recessisset ætas, qua tamen eæ præsertim literæ tractarentur, quæ per se ad humanitatem vel maxime pertinerent; & quid ex altera parte ii peccassent, qui, ne in verborum studio ipsis ita invisio ætas juvenilis tereretur, sed rerum gerendarum facultate quam primum instructa prodiret, omnem humanitatis curam existimabant rejiciendam; neque amplius dubium esset, quin, quantum ad premeunda ingenia deterrendamque a literarum studiis juventutem faceret priorum ætatum severitas, tantum ad solvenda salutaris illius, sine qua nulla est puerorum educatio, disciplinæ vincula conferret indulgentia posterioris: vera demum eluxit, quam utinam semper sequamur, juventutis & instituendæ & regundæ ratio; & quum suus iterum studiis humanitatis redditus honor est, tum severior disciplina sapienti benignitate temperata.

Quæ itaque quum summo in humanum genus beneficio accidisse videantur: volupe animo foret, quid in utroque genere recte fiat ac moderate, diligentius examinare; volupe animo, demonstrare, quot & quanta præceptor vero humanitatis sensu imbutus, sive in quolibet, quod traditurus sit, doctrinæ genere, sive in reliqua necessitudine, quæ ipsi cum juventute intercedat, invenire possit ejusdem liberaliter instituendæ præsidia; volupe tandem beatissimorum vitæ temporum denuo meminisse, quibus vel ipse sensi, quid ex humanitate magistri in alumnum boni redundaret, *Tauberique* mei imaginem (nam quid aliud agit, qui vivam exprimere studet humanitatem) coloribus, si non ex arte, at ex intimo pectore depromtis, adumbrasse; quam si quis oculis observantem habuerit, haud facile poterit ab eo, quod in hoc genere rectum est, aberrare. Sed quum hæc omnia persequi latior vetet ambitus materiæ, nec omnem quidem, quæ huc pertinet, institutionem amplecti concedat horulæ spatium: manendum nobis in una existimavimus humanitatis parte, quæ, quum, feracissimæ radicis ad instar, florentissimam illam facile procreet arborem, præcipua omnis institutionis merito habetur; & quantum sinit locus nostrarumque virium tenuitas, demonstrandum:

"quanam præceptoris arte efficiatur, ut in scholis classicorum lectione bene munita adolescentibus ad humanitatem via pateat."

In omni igitur institutione quum quæri omnino possit, primum *quid* sit, deinde *quo modo* docendum: videri quidem potuit prius non esse arbitrio præceptoris relictum, quippe cui certe non liceat, scholasticis legibus præscriptam normam excedere & in delectu disciplinarum tradendarum libere versari. At nihil est tamen, quod magistris hic præreptum doleamus. Ut enim hisce legibus salutariter cautum est, ne quid in re sane gravissima peccet novaturientium aliqua temeritas, neve artium illarum ulla prætermittatur, in quibus recte perdiscendis summa res verti videatur: ita etiam in ipso, quem leges nostræ fecere, artium ac disciplinarum in scholis tradendarum delectu, id apparet consilium eaque sapientia, ut haud facile dixeris, quid aut excludendum rectius aut adsciscendum videatur. Nam si ingenuæ juventutis institutioni merito propositum esse concedimus, ut liberaliter excolatur humana natura, animusque iis artibus informetur, quæ hominem suo & nomine & præstantia dignum unice reddant; quæ, quid in vita honestum atque decorum, rectumque aut elegans sit, sentire eum atque sequi præcipue doceat, ejusdemque sapienter instituendæ optima & præcepta exhibeant & exempla; quæque & ingenium & acumen & veri rectique sensum, & quicquid omnino menti humanæ virium inest, ita reddant exulta, ut quodcumque posthac adolescens inierit vitæ genus, hoc & prudentissimis regere consiliis & qualibet laude valeat exornare: hæc, inquam, si literis instituenda juventute spectantur, quid est, quod aut in antiquioris philologiæ studio classicorumque auctorum interpretatione, quæ primâ recte habetur, aut in historiæ, matheos, theologiæ, lingvarumque recentiorum, quatenus hæc quidem in scholis prælibantur, natura atque indole, ita discrepet ab humanitate, imo ad animum liberaliter excolendum ita parum faciat, ut aut minus necessarium possit videri aut cum alia quadam disciplina rectius permutandum? Quibus deinde quum haud raro accedant & musices picturæque & nitide scribendi artes, nonnunquam etiam, ubi res ita tulerit, rerum naturalium aliqua scientia et exercitiationum gymnicarum moderatus usus: plenam & integram pariter atque omnino aptam fructuosamque habere nobis videmur rerum adolescentiæ discendarum *εν νοκλῳ παιδειαν*; in qua tamen, legibus quamvis præfinita, sat amplum præceptoris judicio relictum spatium est; neque quum libera ipsi sit auctorum, quos sibi sumat explicandos, optio, liberaque methodus & breviorum, quibus superstruendam putet institu-

tionem, usus, deesse unquam locus potest, quicquid ad humanitatem conducere arbitretur, commode perficiendi. Unum quidem est, quod, quum huc imprimis pertinere videatur, prætermitti in scholis nonnunquam homines queruntur — philosophiæ studium, siquidem eo vel maxime excoli animum posse existimant & verum videndo mature advescere. Sed diligentius perpensa re, recte haud dubie fecisse existimandi sunt, qui, quod studium maturioris proprie esset ætatis & Academiae potius concedendum, hoc noluerint in scholis ex formula tractari; præsertim quum heic tamen nonnihil, id quod in eo genere satis est, ratio philosophandi prælibetur, nec ulla fere omnium, quibus ad humanitatem informari ætas juvenilis solet, ars sit ac disciplina, in qua non subtiliter & acute definiendo, distingvendo, concludendo, argumentando, ingenium adolescentium atque adeo puerorum apte exerceatur, nec fieri possit, quin cum bene dicendi scribendique ratione, cui scilicet plurimum tribuitur, recte etiam ac subtiliter cogitandi usus atque facultas comparetur. Nam sive grammatices rhetoricesque & vernaculæ lingvæ studium spectes, sive rationalem theologiæ partem artemque mathematicam, sive classicorum denique interpretationem, imprimis philosophorum, vel ideo scholis maximopere commendandorum, quod ipsa eorum lectione animum sponte subeat optimum, satisque populare, & adolescentulorum ætati convenientissimum philosophandi genus: quid est, quod ingenio hisce studiis probe subacto, non dico præceptivæ, quæ in moribus regendis versatur, sed ne contemplativæ quidem philosophiæ ita plane ignarum putemus adolescentem, ut ad eandem in Academia plenius accuratiusve tractandam imparatior accedat, aut fructibus, qui ipsi jam ante hoc tempus ad humanitatem exinde sint capiendi, destitutus esse dicatur.

Qvare quum in scholis, quas, utinam fausto omine! doctas vocant, h. e. subtiliori doctrinæ addictas, jam e legis præscripto recta & facilis ad humanitatem via pateat, caveat ante omnia præceptor, ne ab ea ullo modo deflectat atque aberrat, nec, quæ disciplinæ ad animos adolescentium liberaliter excolendas suapte jam natura plurimum valent, eas aut leviter percurri aut inscitius tractari patiatur; meminerit, quam parum perspectam habere putandi sint indolem scientiæ philologicæ, qui eam non faciant humanitatis palæstram; qui, ut ediscantur modo lingvarum vocabula formulæque, solliciti, verum interpretationis fructum intactum relinqvant, eximiam, qua scatent, & sapientiam vitæ regundæ & orationis vim ac svavitatem, susque deque habentes; qui cum Latinis non ex monitu Ciceronis Græca jungant, & in his rursus non liberalioris omnino culturæ fontem, sed solam Theologici studii propædeuticam quærant; aut de animo

bonis literis probe excolendo parum laborantes, id unice curent, ut censoribus academicis vel utcunqve satisfacere vel ingenium & memoriam venditare discipuli possint; & quæ præterea, ut veræ humanitati inimica, sic a rectoris disciplinæ indole plane sunt aliena. In quibus autem, ut quid rectius fieri videatur, et ad animum liberali doctrina fingendum fructuose, quæramus primum, ut erat ab initio institutum, quinam classicorum præcipue sint studiis adolescentium commendandi.

Quatuor nimirum quum e Græca Romanaque antiquitate scateant veræ humanitatis fontes, eandemque ex historicorum, poetarum, oratorum atque philosophorum, quibus quinto etiam & sexto loco epistolographos & rhetores adnumerasse non poenitebit, lectione manare, inter omnes constat: præceptoris, qui quidem ad limpidos hosce haustus perducere cupiat alumnum, ante omnia est, curare, ut quidquid ex quatuor hisce vel sex generibus ad excolendas ingenii juvenilis facultates viresque, quidquid ad limandum veri rectique ac venusti sensum animumque solidiori doctrina & optimis quibusque vel sapientiæ præceptis vel vitæ bene instituendæ exemplis imbuendum maxime faciat, id studiose adhibeatur; tum ut, quæcunqve legantur, ea sic sint juventutis captui semper attemperata, ordineque sic apto sese invicem excipiant & a facilibus ad altiora progrediantur, ut ad ingenia sensim conformanda beneque digestam scientiam ipsis comparandam cuncta amice conspirent; quanquam, quum in his jam non omnia, quæcunqve bonæ frugis esse videantur, paucorum annorum spatio possint absolvi, sapienti utendum est parsimonia, videndumque, ne quod, aut universum genus, aut si quid in eo præcipuum est, v. c. Homerus, Horatii carmina & epistolæ, Ciceronis philosophica, omnino prætermittatur; in quo tamen cavendum, ne si quid privato magistri studio imprimis arrikerit, hoc ideo statim adolescentiæ ita fructuosum existimet, ut, quod ex hujus re potius foret, eo redimendum arbitretur. Neque vero, quum deesse neutiquam possit, quod apte legatur, et in multos annos facile sufficiat copia, eadem quotannis, ne frequentius quidem tractari jubebo: quanquam enim sunt, quæ decies repetita placeant atque ob id ipsum identidem repetenda, neque sine novis plerumque fructibus eadem denuo tractantur: fastidium tamen vel torporem olim afferet iteratio non intermissa, neque id, ut facile apparet, sine maximo studiosæ juventutis detrimento. Quamobrem non potuit non publicæ institutioni perquam salutare mandatum regium dici, quo ante hosce quindecim annos tolli vidimus metarum jugum, latiusque extendi præfinitus ille & semper in se recurrens auctorum quotannis tractandorum orbis; modo hoc semper caveatur, ne, in justo

paucioribus lectio tironum subsistat & quæ in succum sangvinemque verti debuissent, ea recisa tantum ac defunctoria lectione degustentur. Sed hæc hactenus. Jam enim ad propositum nos convertamus, quid in singulis generibus primum, deinde quo modo, tractandum sit, breviter monstraturi.

Itaque ut ab eo genere, quod facillimum est ac simplicissimum, ordiamur: *Historicorum*, tum Græcorum tum Romanorum, tantus est numerus, ut quid prætereundum sit, potius; quam quid optandum, magister juventutis possit addubitare. Sed quo largior copia, eo minus veniæ, si in delectu instituendo non satis sapienter versetur; si v. c. qui sit institutionis scholasticæ finis, parum memor, Herodoto ac Xenophonti, limpidissimis Historiæ fontibus suavissimisque bene narrandi exemplis, iisdemque ut viribus adolescentium imprimis accommodatis, sic alendo ingenio uberrimam sane copiam præbituris, præferendum censuerit, non dico ceteros minus clari nominis scriptores, sed Thucydidem ipsum aut Polybium *), vel si e Latinis Tacito Livium postposuerit, exceptis forte Agricola & Germania, succisivo nonnunquam studio cognoscendis; quanquam illos quidem non eo persequor nomine, quasi ad ingenium liberali doctrina instituendum non ii quoque vel accommodatissimi essent, quibus, seu ob sapientiam seu ob historicam artem, principem in illo genere locum tribuit omnium ætatum consensus: imo verum iis pretium statuisse mihi videor, si, quæ maturioris iudicii requirant lectorem, ea nolim imperita, nolim tenera nimis manu tractari, eiqve ætati, cui lacte adhuc opus sit, solidiorem cibum præberi. Degustentur itaque, si placet, carptim ex chrestomathia, quandoquidem hocce genere nostra ætas tantopere delectatur; pertractentur privatim, si vacat, ab eminentioris ingenii discipulis aliquot etiam eorundem libri; modo ne in scholis habitent, qui meritam sibi in academia sedem facile vindicabunt. Non enim id agere nostra institutio debet, ut subtiliori, atque adeo, si diis placet, critico cuidam historiæ studio per eam consulatur; ne hoc quidem, ut integra rerum gestarum notitia ex ipsis fontibus discipulo hauriatur. Sufficiet, imo præclare nobis fecisse videbimur, si ex hac lectione, præter pleniorum lingvarum antiquarum usum & rerum peritiam haud inutilem aut injucundam, hoc boni traxerint adolescentes, ut optimis exemplis conformatum roboratumque

*) Conferantur præterea, quæ de historicorum græcorum lectione bene disputavit A. Matthiæ in præfatione ad "Historiæ græcæ præcipua capita ex Herod. Thucyd. ac Xenoph. collecta."

consequantur veri rectique sensum & sapientiam colligant, quum juvenili animo convenientem, tum vitæ perutilem ac salutarem; ut recte factis gaudentes, vitiorum vero turpitudine irritati, quod honestum est, colere et amare, quod turpe, detestari atque perhorrescere discant; denique historicæ artis ita peritum obtineant animum, itaque narrationis suavitate perfusum, ut quid in eo genere rectum sit atque elegans, quum in posterum facile sentire, tum etiam ipsi, ubi opus fuerit, feliciter imitari queant. Quamobrem post illos neque Plutarcho aditum denegaverim, qui, quanquam dicendi genere non satis expeditus aut molliter fluens, adolescentes tamen lectores & apta satis & grata rerum copia detinebit; neque Æliano, incipientium studiis, ut jam bene Langius vidit, cui bellam hujus autoris chrestomathiam debemus, haud parum accomodato. Nam *Latinorum* quidem tanta multitudo est, ut si modo recte & prudenter tractentur Livius, Sallustius, Velleius, Curtius, Svetonius, Cæsar, Tacitus etiam ex parte, & qui a tironibus teri solent, Justinus, Nepos, Eutropius, quibus et Sextum Aurelium addere placet & Valerii Maximi quædam, perennem humanitatis fontem in historicorum studio adolescentibus scaturire facile pateat.

Historicis *Mythologos* accenseo, in quibus mirari subit, quod in scholis prope modum negligentur, quum tamen ad intelligendam prisca temporis indolem atque scriptores antiquos, poetas imprimis, eleganter interpretandos tantopere valeat interior mythorum notitia, & veri horum sensus enucleandi egregium præceptori locum facturi essent Hesiodus atque Apollodorus, ut nihil de Palæphato dicam, elementariorum studiis passim attrito. Heic itaque suo loco positum videri potest, quod alioquin nimis adamarunt recentiores, *Χρυσομαθεων* genus, quibus inseri commode possint, quæ ex Hesiodo, Homero ceterisque poetis, tum ex Apollodoro, Diodoro Siculo & Antonino Liberali (nam e Latinis vel unus Ovidius legendus) huc pertinere præcipue videantur; quorum largam quondam Sahlius noster in Historiæ mythologicæ Chrestomathia copiam congeffit, & nos ipsi in libro elementari Jacobsiano opportunitatem magistris datam volumus demonstrandi, quæ sit mythorum indoles, origo sensusque, & quænam his vel priscae sapientiæ scintillæ vel rerum antiquitus gestarum memoria inesse videatur — id quod præceptori humanitatis studioso neutiqvam est prætermittendum.

Alterum genus, idque suapte natura ita comparatum, ut, quum sensuum & imaginum suavitate, vigore, magnificentia, sublimitate, maxime afficiat adolescentium animos, ad excolendum etiam alendumque ingenium & limandam judicii elegantiam ac

subtilitatem in primis valeat, *Poetarum est*. Quorum igitur lectione curandum, ut quid pulchrum sit & venustum, quid splendidum, elegans & ornatum, & acute videre & subtiliter judicare mentes teneræ discant; tum ut pravitati, quam progignere luxuries ingenii facile possit, mature moles opponatur; quod autem, nisi optima legantur, difficile est cavere. Parcius itaque attingendus, auream quisquis vel argenteam utriusque lingvæ excedit ætatem, providendumque, ut, donec satis subactum obtinuerit ingenium & vero venustatis sensu imbutum, optimis tantum advescat adolescens. Princeps igitur esto *Homerus*, ad quem, positis statim rudimentis lingvæ græcæ, transeundum, nec, ut olim solebat, ultimis demum scholastici cursus annis ex una tantum rhapsodia, ac ne vix quidem, degustandus: hoc enim, ut ne splendidum illud ac satis nobilitatum repetamus Quintiliani iudicium *), sed quid e re nostra sit, tantummodo respiciamus, hoc nemo, sive argumenti jucunditate et rerum pariter atque verborum facili intellectu adolescentulorum ætati accommodatior, sive, quod ceteræ totius antiquitatis exemplar fuit ac fons, quo irrigata sint ceterorum omnium ingenia, ad Græcos Romanosque scriptores recte intelligendos fructuosior. Regnabit itaque ille, ut solebat inter eos, a quibus omnis elegantiae, humanitatis, atque adeo sapientiae exempla petuntur, & in æternum haud dubie sunt petenda, sic nostris etiam in scholis, dummodo in illis veræ humanitatis sedes est quærenda; neque committamus, ut, quemadmodum ludimagister ille Atheniensis, Homeri libros ab Alcibiade frustra rogatus, sic nos prætereuntium tametsi non colaphos vereri, at justas saltem reprehensiones meruisse videamur. Minores alii sunt, neque tamen pauci, aut minus grati, qui nostris alumnis offeruntur græcis ex viridariis ingeniorum flores, carpenti illi quidem sedulo, sed non ut integra messis facta videatur, neque ut non multa supersint, quæ frequentius rediturum possint invitare. E florilegio itaque cognoscendus Hesiodus & Gnomici, Lyricique, Anacreon & Sappho ac carptim vel Pindarus ipse; Bucolici præterea & Anthologiæ delectus. Tragicos incertior commemoro, non quod ii non omnium fere præstantissimi & nobis videantur; sed quod neque recisa lectione, ut placuit quibusdam, dilacerandi videntur, & ubi integra eorundem haurienda est fabula, gravius plerumque discentibus onus imponent, quam cui ferendo pares esse universorum humeri possint, aut sufficere paucarum, quibus hæ litteræ nostris in scholis gaudent, horarum spatium queat. Privatim autem, & ubi erectioris ingenii

*) Institut. oratt. X. 1.

sese obtulerint alumni, Oedipum aut Electram, Philocteten, Antigonen; aut etiam Euripidis aliquam fabulam exponere certe juvabit. Restant Romani. Habebunt in his locum, quo semper gaudebant, Horatius Virgiliusque; quanquam ad alterum, sive carmina malis sive epistolas satyrasque, tractandum, id quod in privata institutione nimis plerumque acceleratur, præmature & ante vetuerim accedi, quam veras ipsius virtutes percipere adolescens possit; alterius vero quanquam regnabit Æneis, non vero, nisi prægressa aliqua saltem Homeri parte, adeunda; e Georgicis tamen, ubi dentur alumni, in quos non frustra profusa ars & elegantia poetæ videatur, quædam etiam attigisse fructuosum erit, neque Bucolica omnino seposuisse. Utrique autem antecedit Naso, Metamorphoses imprimis, quæ, si modo caute neque sine delectu legantur, largam tironibus & cognitionis aperient & elegantiam fontem; at vero, ne phantasiæ luxurie omnia tribuere juvenilis animus advescat, neque solæ neque ultimis annis terendæ, ut succedant, qui, quæ summa vis sit atque indoles vera poeseos, epico præsertim ac lyrico carmine declaratum adolescentibus tradant. Phædrus, ut inter Græcos Aesopus, incipientibus et commodus & gratus; adultioribus vero, ubi ad scribendi exercitationes accedunt, aptæ & concinnæ narrationis exempla præbiturus; quæ quomodo petenda essent, quomodo ad formandam & orationem & pulchri sensum adhibenda, egregie, ut cetera, quæ ad humanitatem pertinent, me discipulo, Tauberum nostrum meminisse monstrare. Neque comicæ deinde veterum poeseos plane ignari maneant adolescentes; in quo genere quum scholasticæ juventuti minus forte commendandus Aristophanes videatur, vices suscipiat e Græcis Lucianus, qui quanquam, ob solutam orationem, non poetis sed philosophis vulgo adnumeratur, neque veteris theatri aut comœdiæ rationem repræsentat, salibus tamen atque facetiis non inferior, terso autem dicendi genere longe superior, dialogum tanta arte condidit atque expolivit, ut nihil in eo genere fingi consummatius possit; e Romanis autem Terentio, quem ex Andria vel Phormione sine periculo cognoscet studiosa juvenus *), Plautum eque, quum ad pernoscendam latini sermonis proprietatem tantopere valeat, neque non animum ingeniosa rerum inventionem ac jocorum festivitate & lepore mirifice oblectet, Holbergio denique nostro exempla dederit, quæ comparare identidem juvabit, omnino prætulerim, si modo cavere semper satis possit, ne quid ex joci lascivio-

*) "De Terentii lectione philosopho non indigna" optime egit J. C. Briegleb Coburgi 1769. vid. Commentarii de libris minoribus Vol. II, pars 2.

ris protervia juvenili animo moribusque detrimenti nascatur. Nec denique Catulli aliquot atque Tibulli Propertiique flores decerpere dubitaverim, Martialis autem in primis, ad quem subsisivo passim studio tentandum invitare adolescentem vel Ramleriani spicilegii nitor & elegantia poterit. Nam Lucretius, Persius, Juvenalis, integraque ceterorum, hactenus modo prælibata lectio, ut nihil de Silio, Lucano ceterisque inferioris loci dicatur, vel Academiæ, cui quidem non omnia præreptum eamus, concedendi, vel privatis provectorum studiis, si cui forte unus alterve arriserit, relinquendi rectius videntur. Veruntamen quicquid sibi interpretandum sumserit magister, hoc videat semper, ne, quum in instruendo potius atque alendo, quam oblectando juvenili ingenio posita esse cura debeat, poetarum studio, quo nimis allici animos nonnunquam videmus, ullo modo posthabeatur usus prosaicorum, per præcipua ipsorum genera diligenter ac non intermissa opera tractandorum.

Comparato itaque per lectionem Historicorum & quicumque primo loco tractati sunt, Poetarum, utriusque lingvæ usu aliquo atque peritia, animoque jam in hisce studiis ita versato, ut ipsis de rebus judicare quodammodo inceperit adolescens, accedendum deinceps ad *Philosophos* videtur, qui quidem eo minus sunt in juvenili institutione prætermittendi, quo magis ad animum rectis quum vitæ tum artium præceptis imbuendum illi præcipue valent. Neque enim in solo elegantiarum sensu expoliendo aut rerum memorabilium fructuosa notitia discipulis comparanda versabitur ars ac studium magistri, quem hoc quoque imprimis admitti decet, ut, philosophorum sententias intelligendo, pensando atque inter se comparando acuatur veri rectique sensus ac ingenium subtiliter judicando excerceatur; ut nihil de utilissima illa rerum scientia dicamus, qua si satis imbutus e schola prodierit adolescens, ceteras in posterum disciplinas, præsertim philosophicas, & rectius ipse & facilius tractabit; nisi forte, ut hoc utamur, ad theologiam naturalem e præclaro Ciceronis de natura deorum opere, aut ad mores e libris de officiis vel Xenophonte, ad contemplationem e Platone, parum unquam redierit fructus. Immo vero his exuberare e Græcis Xenophontem reperiemus, si, quo deceat loco, commentarios ad defendendum Socratem conscriptos reponere haud cunctemur; his Platonem, qui, quamvis non ita scholis commendandus, ut per spinas ejus metaphysicas deduci tirones jubeamus, in illis tamen dialogis, qui ad captum descendunt magis vulgarem, in Critone v. c. ad animum virtutis & constantiæ admiratione commovendum mirifice comparato, aut Menone, unde vel maxime patebit elegantioris illius, quam in Socrate

Iaudari toties audiverint adolescentes, *εἰσωνείας* vis atque indoles, item in Apologia, Alcibiade utroque ceterisque, divino certe ingenio sic abreptum tenebit juvenem lectorem, ut ad humanitatem animo informandam nihil, me iudice, fingi efficacius possit. In quibus omnibus quum infinita propemodum & varia suppetat doctrinae, et ejus quidem adolescentulorum rationibus accommodatissimae, copia, non tamen adversabor, si cui subinde vel Enchiridion Epicteti vel unum alterumve locum ex Moralibus Plutarchi placuerit Socraticis illis, quibus regnum tamen maneat immotum, adjungere. Nam ab Aristotele scholis restituendo nisi satis deterrere scholasticorum poterunt argutiae tricæque, quibus per saecula praebita ab eo causam atque materiam accepimus, avocabit certe quum rerum tum orationis ratio, doctior utraque & obscurior, quam qua capiatur adolescentis animus, quem illecebris quibusdam ac suavitate lectionis velimus ad studia humanitatis adduci, non prima statim tristitia ac severitate a philosophorum consuetudine profligari. Atque haec quidem in philosophia, quae proprie vocatur. Nam qui philosophis vulgo adnumerantur, Theophrastus atque Lucianus: horum quidem huic jam supra honorificum inter dramaticos scriptores locum assignavimus; illum vero, quum facetiarum notationibus personas adumbraverit theatro adeo non indignas, ut inde vel originem ducere nova Atticorum comoedia, a Menandro ipsius discipulo condita, haud immerito videatur, eodem loco esse pertractandum, nulli dubitamus. E latinis regnum sibi vel solus Cicero vindicabit, ex quo quid ad totius philosophiae antiquioris scientiam redundet, in historia ejusdem ex ipsius scriptis deprompta optime Gedikius ostendit; quanquam ei tamen, ubi gravissimas pulcherrimasque quaestiones summa orationis elegantia commendatas e diverso, neque tamen minus egregio, exemplo ingeniosissimo cuique discipulorum approbare libuerit, Senecam adjungere, non poenitebit. Vera enim, ut ait Muretus *), sapientia aut illo, aut nullo prorsus genere scriptorum continetur. Parcius tamen ille attingendus, ut neque, quod monuit Quintilianus **) adolescentibus, quae in eloquendo corrupta sunt, nimis arridere, neque, quod nos experientia docuit, animum sententiose dictorum copia fatigari patiamur. Ciceronis autem de of-

*) Orat. III, cum Senecae librum de providentia interpretaturus esset; quam orationem vide sis.

**) Institut. orat. X, 1 extrem.

ficiis opus plane singulare & ad animos juveniles, quicquid dixerint alii, qui, quum in congerendis veterum philosophorum opinionibus diligentissimum eum fateantur, negant tamen, quum ab aliis discesserit, acute satis ac subtiliter omnia providisse, suique, quantum oporteat, iudicii fuisse, prima philosophiæ præceptivæ cognitione imbuendos, si quod unquam, opportunum, nemini sane, qui veterum exemplis conformato animo ad philosophiam accedere velit, illectum debet esse. Accedant denique, si placeat, varietatis gratia, Tusculanarum quæstionum aliquot, unde et dialogicæ formæ in hisce disputationibus haud parum arridentis insigne exemplum petatur, item libri de natura deorum minoresque de amicitia ac de senectute, atque, si Hamanno, egregio quondam, ut e scriptis, post mortem auctoris nuperrime editis *), conjicere licet, juventutis magistro adsentiamur, neque hos Academia concedere præstet, ut maturiori iudicio instructi perennes illas atque divinas rationis ac libertatis humanæ leges Ciceronis ore pronuntiatas percipiant adolescentes, præclari de legibus libri. Cetera scholarum nostrarum fines excedere videntur atque in commodius tempus differenda.

Quarto deinceps loco afferantur *Epistolographi*, qui quantum ad humanitatem valeant, fortasse haud expectabit aliquis, dum nos dicamus; neque, quum hoc vel minima Ciceronis epistola satis declaretur, aliquid veniæ Mureto quondam opus fuisse putemus, verito, ne, quod, relictis gravioris argumenti libris, epistolas ad Atticum sibi sumsisset interpretandas, ludere quibusdam et devexa jam in senium ætate minuendi laboris causam quærere videretur *). Sive enim hoc spectamus, ut ad puram eam atque nativam eloquentiam, quæ omnem quidem longe superat arte ac studio conquisitum ornatum, mature animus informetur, existimandoque advescat, quid sit in familiari sermone & consuetudine liberali elegans, politum atque urbanum; sive ex doctissimorum politissimorumque hominum sermonibus aut multa petitur variaque doctrina aut animi requies et oblectatio: tanta est in litteris bene scriptis, quales nobis ab illo relictas esse gaudemus, a quo omnis fere eloquentiæ luculentissima petuntur exempla, copia, venustas & gratia, ut nesciam, quo unquam genere magis ad expoliendum ingenium augendamque scientiam juvenus adducatur. Atque si in tabula pictas jam intueri lubet magnorum

*) Cf. oratio ipsius, in altero operum volumine, XVIIta; quæcum comparetur etiam eximia illa ad Johannem Nicotium epistola, quæ ob causas magnorum et illustrium hominum epistolæ expetantur, luculenter ostendens,

virorum effigies, credo, quod in ipso vultu apparere aliquid videatur illius, quam in ipsis hominibus admiramur, virtutis: quid est, quod, ubi datur, mentem animumque viva imagine expressum intueri, nolimus ad eam juvenes nostros perducere sapientiæ studiosos? præsertim quum summos viros heic, deposita omni formidine atque pudore, adire libere possit vel timidissimus adolescens, eorundemque, vel ubi remissius agunt, quo tempore facillima plerumque et liberrima hominum consuetudo est, familiaritate uti. In eo autem genere, quanquam haud desiderantur bona Græcorum exempla, nec fortasse poenitebit epistolis, quæ sub Isocratis, Demosthenis Platonisque nominibus circumferuntur, privati aliquantulum otii tribuisse: nescio tamen, an solis Latinis possimus esse contenti, Ciceronem hoc etiam in loco imprimis versaturi; in cujus epistolis, quanquam, quum ad rem nostram non omnia pariter pertinere videantur, delectu habito atque, id quod ad rem maxime facit, temporis ordine perlegendis, quantum ad cognoscendam illorum temporum historiam ac vitam moresque Ciceronis ipsius, tantum quoque ad animum juvenilem quolibet humanitatis genere formandum, præsidii extat. Quibus si plura subjungere placebit, quod equidem pro ea, quam ex magnorum virorum epistolis cognoscendis semper cepi, voluptate, haud dissvaserim: multum erit in Plinio, multum in Seneca bonæ frugis; quorum alter & utilis & jucundus, quod, licet non, ut ille, quem præcipuum omnium diximus, ad rerum etiam civilium historiam multa conferat, nemini tamen aut sententiarum acumine leporisque urbanitate, aut vere attica elegantia & florido dicendi genere, secundus est; in epistolis denique ad Trajanum suavissimæ cum optimo imperatore conjunctionis imaginem repræsentans; alter saluberrima sic scatet sapientia, sic, teste Fabio ipso, egregius vitiorum insectator est & morum gratia legendus, ut, si modo, quæ in eloquendo corrupta esse monuit idem Fabius, satis cavere adolescentes assueferis, socium in docendi negotio adjunctum tibi facile patiare.

Neque præterea in *rheticis* veterum scriptis suo loco ponendis deesse aliquid opis videbitur, qui, ubi exemplorum jam suppetat bona ac studiose collecta stupellex, cuncta digerendo &, quid in iisdem lateat præclari exempli, depromendo ita inservient, ut veluti nova inde nascatur et recte sentiendi et bene dicendi præceptio. Qua tamen ut pro modulo virium juvenilium, quibus quidem hæc disciplina non satis semper jucunditatis afferre videtur, recte fruamur: non, ut olim leges jubebant, Ciceronis Bruto aut integris quibusdam libris Quintiliani exponendis immoremur, qui quidem, ut satis

intelligi possint ac placere, lectorem requirunt ea & rerum peritia & maturitate iudicii instructum, ut vel de ipsis oratorum virtutibus, vel de via, qua ad eas perveniat, sententiam ferre jam satis subtiliter ipse queat. Quo vero ut adolescens adducatur atque ex ipso, quem legat, libro, dicendi præcepta hauriat, præclaros de Oratore libros præstat omnium primos adire; quibus si quid addere placuerit ex Quintiliano, equidem non ad ultimos illos progredi libros mallet, gratam forte peritioribus præceptionem allaturos, quam in singulis illis, unde exorsus auctor ipse oratoris conformandi rationem recte ingreditur, bonæ orationis virtutibus permanere; vel quartum de causarum ordine, exordio nimirum, narratione, egressione, propositione ac partitione; vel quintum de probationibus, sextumque de peroratione et affectibus, septimum de dispositione, octavum denique & nonum de elocutione ac figuris, librum diligenter, quanquam ex methodo Rollini, succis quæ minus necessaria viderentur, explanaturus; ut hac quidem disciplina conformatus tironum sensus, quid in ipsis exemplis rectum sit atque elegans, & facile perspicere possit & commode interpretari.

Postremum genus *Oratorum* esse dixi, in quibus tantum est egregii exempli, tantum præclaræ cohortationis, ut demirer, eosdem non ita pridem e cyclo institutionis legibus præstituto fuisse omnino exclusos. Nam sive res ipsas & materiam in quo oratores versantur, spectaveris: nihil non ex eo genere redire animis juvenilibus videbitur, quod, ut veteres monent, & philosophiam complectitur, omnium bene factorum beneque dictorum matrem; & juris scientiam ad dicendum pariter atque ad res gerendas utilissimam; & rerum gestarum memoriam, ex qua, ubi opus est, ab inferis etiam testes excitantur; sive artem oratoris et elocutionem velis explorare: ejus certe studio allici mirum in modum animos sentiemus, qui, monente Fabio, nunc breviter & argute, incluso adversario, laxet animos & a severitate paullisper ad risum jocumque traducat, nunc a propria ac definita ratione hominis ac temporis ad communem quæstionem universi generis transferat orationem; nunc delectandi gratia parum digrediat a causa, nunc ad iracundiam, nunc ad fletum adducat auditorem; omnino, quo res postulaverit, animum ejus impellat, eundemque orationis aut vi atque sublimitate efferre, aut concinnitate ac dulcedine permulcere, aut verborum sententiarumque gravitate permovere atque percellere facile possit. Quibus virtutibus quanto magis valet orator, tanto etiam ad juventutem liberaliter instituendum accommodatior; modo has præmonstrator studiose eligit orationes, quæ aut universam vitam humanam,

attendant hominumque cujuslibet ætatis concitent studia, quales sunt Catilinarie aut, ubi ad privatum alicujus aut periculum aut commodum pertinere res videatur, vel gravius aliquod tractent argumentum (quale illud est, in quo versantur orationes pro S. Roscio Amerino ac de lege Manilia), vel in exiguo præclare tractando eximiam aliquam atque luculentam prodant oratoris artem & eloquentiam (cujus generis merito habetur præclara illa pro Archia poeta oratio). Atque huc quidem omnino pertinent, quæ adolescentium studiis teri solent, selectæ Ciceronis orationes; quibus etiam, ut, quid in hocce genere summum sit, pluribus exemplis pateat, addendum subinde e Græcis velim Demosthenem aut Lysiam, ex altero v. c. nobilissimam illam de corona, ex altero funebrem in Corinthiorum socios orationem potiori loco habiturus; ut nihil dicam de brevioribus illis, quæ luminum ad instar apud Historicos Græcos pariter atque Latinos frequenter occurrunt, oratiunculis, minorum etiam studio, quod et contextus ope facilius intelligantur & viam pleniori hujus lectionis generi præmunt, valde commendandis.

Exposito hunc in modum, quid e Veteribus legendum imprimis videatur, sequitur altera quæstio, *quo modo* in hisce interpretandis recte versetur præceptor humanitatis studiosus? In quo omnino hæc duo sunt spectanda: *primum*, ut apto & ad juvenilis animi indolem accommodato ordine sibi succedant, quæcunque adolescentibus legenda proponantur; ut, facto ab historicis poetisque facilioribus initio, sensim & ad difficiliores ejusdem generis & ad philosophos, oratores, epistolographos rhetoresque fiat progressus, atque ita quidem, ut omnis omnino auctorum lectio discentium scientiæ viribusque sit plane accommodata; ut rectiora semper iis præmittantur, in quibus est aliquid magis singulare atque infreqvens; ad quæ, nisi satis firmato judicio verique sensu accedere periculosum videtur; quemadmodum & auctor est Quintilianus, qui optimos quidem & statim & semper, eorundemque candidissimum quemque & maxime expositum voluit, ut Livium magis quam Sallustium; ante omnia vero Ciceronem, tum autem ut quisque Ciceroni esset simillimus; *alterum*, ut sedula & eleganti horum auctorum interpretatione tirones percipere discant, quid in illis egregium dignumque, quod & animo imprimis inculcetur & exemplaris loco habeatur; quid vel in sententiis verum, rectum, acutum, grave, elegans, svave aut sublime; vel in elocutione lucidum, aptum, pressum, diligens, exquisitum, molle splendidumque; ut saluberrimis præceptis mentes teneræ satis

imbuantur, frugifera doctrina augeantur, poseos aut svavitate afficiantur aut splendore, honesto joco facetiisque delectentur; omnino, judicium & sensum veri venustique teneant probe subactum & liberalissimis hisce studiis, quam fieri possit, limatissimum. Quæ omnia, apparet, non sola, quamvis ea quidem accurata & eleganti, versione grammaticaque vocabulorum formularumque analysi posse comparari. Imo vero, ut grammaticam explicationem recta tantum cujusque formulæ, enunciationis, periodique notitia sequitur, non autem illa totius loci intelligentia cognitioque, unde proficiscatur apta satis atque elegans illius in vernaculum sermonem conversio, ita hanc intelligentiam progignere non potest, nisi sedula illa cura, qua & in sensum argumenti semper inquiratur, & quid accurate ornateque & copiose dictum sit, diligenter examinetur.

Sollertiori autem huic atque elegantiori auctorum interpretandorum rationi materiam aptissimam uberrimamque dabunt cuncta ea scriptorum antiquorum genera, e quibus largum nuper statuimus manare fontem humanitatis. Unde enim, quæ sint aptæ, concinnæ & jucundæ narrationis virtutes, perspicui melius, quam ex veterum *Historicorum* lectione potest? qua, veluti molli jucundoque succo ali orationem, jam peritissimus dicendi magister Quintilianus observavit? unde, sive scientiam sive delectationem putes ex Historico petendam, præstantiora, vel aperta perspicuitatis, vel brevitatis foecundæ, vel gratiæ svavitatisque tum e simplicitate tum ex ornatu profectæ, exempla invenies, quam quæ pro sua quisque indole ac scribendi genere præbent Herodotus ac Xenophon; Cæsar ac Nepos, Livius Sallustiusque; quin etiam narrationes ipsæ, quibus innituntur pleræque Ciceronis orationes, vel ideo studiose legendæ, ut intelligatur, quam arte probabilitatem aut fidem causæ vel narratio sola possit conciliare. In quibus itaque omnibus quid præceptori sit spectandum, ut quam uberrimos ex historicorum lectione fructus discipuli possint colligere, satis patebit.

In *Poëtis* vel major etiam & argumenti & orationis explicandæ cura est adhibenda, quippe qui inventionis novitate & copia, phantasmatum ac troporum splendore, & exquisitoribus vocabulis ac dicendi formis omnium maxime floreat. Hos autem interpretaturo doctore egregium omnino exemplum prævit Heynius, æterna philologorum pietate colendus, & qui ex ejus disciplina prodire, clarissimi artium liberalium doctores. Quod tamen ut recte sequamur, diligenter cavendum, ne doctrina longius evagemur subtilioraque proferamus, quam quæ ferre tironum ætas possit; ex altera parte, ne auctore in vernaculum sermonem utcumque transferendo & historicis ad summum aut mytho-

logicis quibusdam observationibus illustrando sic acquiescamus, ut intacta maneat, qua tamēn imprimis excitari lectores debuissent, mens illa diviniore & os magna sonaturum; vel non decerpti, quibus se phantasie insinuant poetæ, dulcissimi orationis flores; vel denique non illa sapientia, quam insigniter commendat suavitas coloris poetici, satis animus perfundatur. Exquirendum itaque imprimis, quanam re sit ad canendum excitata mens poetæ; quodnam carminis consilium argumentique eleganter tractandi ratio; quæ sit vulgaris cujuslibet loci sententia; ut appareat, quibusnam coloribus, & quamobrem his præsertim, eam adornaverit ingenium auctoris: neque solum, quid ad locum illustrandum doceat mythologia & historia, verum etiam unde petitus color orationis, quæ sit imaginum venustas, quam ad propositum apta omnia. In quod e quidem incumbere, præceptoris esse tanto magis duxerim, quum elegantior illa veterum poetarum interpretatio sensui recti venustique aut sollerter excolendo aut, si quando a recto forte aberraverit, revocando salutariter inservire videatur; id quod hisce nostris temporibus haud certe nihil attinebit monuisse. Nam quod antiquos divino, quo se nostra tempora jactant, spiritu satis adflatos, aut benignam illis ingenii venam manare negant: scire velim, quem recentiorum Homero, Pindaro, Æschylo, Flacco, ingeniosiore dicere, imo eos æquivalentem audeant; ut taceam, in quolibet fere poetico genere constituta ab antiquis exemplaria esse, quæ qui feliciter imitati sunt, magnam jam laudem meruerunt; superare ne illi quidem valuerunt, qui sibi vel maximam nostra ætate ingenii gloriam vindicaverunt.

Tertium & quartum scriptorum antiquorum, quos adolescentium studiis putavimus esse commendandos, genus *Philosophorum* erat et *Epistolographorum*; in quibus quum æquabile sit ac temperatum dicendi genus, videri quidem possit, non magna opus esse præmonstratoris cura, modo recte, accurate & apposite omnia in vernaculum sermonem vertantur. At hoc ipsum quomodo fieri possit, nisi sedula antecedit sententiarum ac verborum exploratio, e quidem fateor me nescire. Quam parum enim, ut hoc utamur, e Ciceronis de Officiis opere, ante Grævium Hottingerumque, qui ejus demum eleganter et ex mente auctoris pariter atque recentioris sermonis indole vertendi præsidia subministravere, quamvis exstarent & Manutii annotationes, ad sensum explicandum perquam appositæ, & Grævii cura, præclarissima aliorum philosophorum placita comparantis, ad humanitatem in scholis fructus trahebatur? Quod opus vero si quis antea bene fuerit interpretatus, (id quod negare neutiquam est in animo),

eundem et his simillimum fuisse putemus, qui præclarum hocce veteres scriptores verendi exemplum præiverunt. Etenim nisi sic exprimantur, ut ex ipsa conversione vernacula pateat, satis subtiliter perceptam esse mentem & consilium auctoris, quo imprimis hoc pertinet, ut ne in reddendis orationis vinculis & juncturis a vero aberretur: certe non sperandum est, ex illa lectione aliquid rediisse, quo salutariter institutus animus juvenilis esse dicatur. Duplex itaque, ut ad humanitatem facere philosophorum antiquorum lectio possit, magistris cura videtur adhibenda: altera, ut bene perspectum adolescens habeat auctoris consilium, quidque quum toto opere tum in singulis ejusdem partibus demonstrandum sibi proposuerit &, quo tenore atque nexu sententiæ procedant; altera, ut probe intelligatur, quibus rem evicerit argumentis, quæ si lector adolescentulus æque clara, certa, graviorque possit vernaculo sermone exprimere, indicio est, adeptum eum esse, quæ hac lectione adipiscenda voluissemus. Neque minus etiam ceteri pro sua quisque indole sunt explicandi, neque aut in Cebete allegoriarum sensus, aut in Epicteto Stoicæ disciplinæ ratio, aut in Luciano quum dicacitatis salisque urbanitas tum attica orationis elegantia, aut in Theophrasto præter morum notationem criseos etiam, cui materiam abunde præbebit & ipsius opusculi ratio & textus magnopere sollicitatus, instituendæ degustatio, & sic porro in ceteris, ullo modo sunt negligenda; ut e quolibet scriptore, quod ipsi proprium sit, haurire discant adolescentes atque in usum suum conferre.

Paullo diversa ratio *Epistolarum* est, quarum in eo quidem facilius esse genus videtur, quod, quum familiarem referant sermonem, neque tantum præ se ferant exquisitoris ornatus aucupium, non ea, quæ vel poetæ vel oratores, sententiarum atque verborum magnificentia atque amplitudine difficultatem lectori parent. At neque tamen nulla ea restat, vel e rebus, ad quas inter amicos tantum alluditur, sed alieno lectori non satis ubique notis, vel e negligentia sermonis aut brevitate, vel denique ex multo varioque scriptoris artificio, affatim nata. Hæc itaque & talia quum sint ad intellectum necessario illustranda, tum ad humanitatem imprimis pertinet, magnorum virorum animos, mores, affectus, ex ipsis eorum epistolis, veluti ex effigie, cognitos habere, (quamobrem præcipue epistolas ad Atticum e scholis excludi volebam); privatam eorundem pariter, atque publicam, vitam oculis quasi obversantem intueri; temporum illorum historiam rerumque statum certissimis ex fontibus illustratum haurire; & gentis & ævi, unde præclara illa nobis relicta monumenta sunt, indolem penitus perspicere; præterea, quid sit in literis ad principes viros dandis cultum politumque, quid in amicorum colloquiis

ingenuum ac liberale, quid in jocis festivum, elegans & urbanum, præstantissimorum exemplarium norma probatum tenere.

Reliqui sunt *Oratores*, ita sane legendi, ut intelligant tirones, quo pertineat oratio & quodnam causæ genus; quam bene aut rei agendæ, aut hominum, apud quos, aut temporum, quibus esset dicturus, rationem auctor habuerit; quæ sit oratoris, quem tractent, vis, acumen, ars, doctrina, elegantia; quid sit in exordio ad præparandos auditores eosdemque benevolos, attentos, docilesque reddendos aptum; quid in narratione apertum atque ad iudices, quo velit, deducendos accommodatum; quam diligens & ad claritatem faciens partitio; quam idoneis vel argumentis vel exemplis rem ipsam probaverit orator; quam egregie in peroratione vel rebus breviter contractis totam simul causam ante oculos ponat, vel affectibus ad animum aut concitandum aut flectendum utatur. Omnino, quæ sit & inventionis copia & virtus dispositionis; quid in elocutione perspicuum, emendatum, ornatumque, quid copiosum & rei demonstrandæ conveniens, quæ amplificationis, quæ troporum figurarumque suo loco positarum vis atque dignitas; qui dictionis ardor, svavitas, nitor, numerus, euphonia. Quid multa? exemplis hisce ars oratoria doceatur, quorum copia & elegantia ubi satis informatus imbutusque animus fuerit, merito — non fingendi Oratoris (id quod nondum spectamus), sed, quod propositum fuit, humanitatis expoliendæ egregiam disciplinam in hac oratorum lectione conditam nobis facile videbimus. In quo genere ut, quid nobis placeat, annotationibus, editioni quarundam Orationum Ciceronis subjunctis, breviter indicatum voluimus, sic omnino e re discipulorum arbitror fore, si *Rhetoras*, ubi vacet, adierint, Ciceronis & Quintilianii institutione usuri; qui auctores quomodo sint exponendi, quum ex consilio, quo adhibentur, tum ex iis, quæ supra de philosophorum lectione præcepimus, vel me non monente, colliget magister in id incumbens, ut frugifera alumnis doctrina evadat.

Sed video, paratos jamdudum esse, qui longi laboris atque moliminis fore hocce humanitatis studium objiciant, & tempora præceptoris melius collocanda intercepturum, quin etiam scholarum fines omnino excessurum. Quibus quidem ita concedo, ut nimium huic sive in cogitata scriptorum inquirendi, sive orationis examinandæ, studio impendi curæ temporisque nolim; neque in veteres scriptores ita commentari scholasticos magistros jubeam, ut quod aut rebus cognoscendis aut percipiendæ orationis elegantia datum fuerit, id solidiori latinæ græcæque lingvæ scientiæ detrahatur. Verum enimvero,

ut faceam, quantam ipsa interpretatio, præsertim si latino sermone instituat (qvo sensim deducenda suprema saltem classis videtur) dicendi & materiam & exercitationem discipulo suppeditet: est hæc demum vera lingvarum addiscendarum ratio, ut ex sententiæ ipsius indole recte perpensa perspiciatur, quid in verbis atque oratione proprium sit, rectumque & elegans; nec ulla verborum interpretatio est, nisi quæ ex rerum, de quibus agatur, natura probe intellecta oriatur. In quo itaque, nisi si quis prolixius forte, quam quo ad mentem auctoris penitus intelligendam aut sentiendas ipsius virtutes opus sit, versetur; atque adeo, ut nonnunquam vidimus, non auctorem explicare, sed suæ cuiusdam disputationi ex eo locum quærere studeat, erratum certe nullo pacto dici potest. Præterea, si, quid omni juventutis institutioni propositum sit, quærere placet, remque obtinendam a præsiidiis, quibus illa obtineatur, sedulo distingvere: apparet, altius quid esse petendum, nec sui ipsius causa addiscendam vel græcam linguam vel latinam esse, sed quod cultissima sint præstantissimarum rerum ac sententiarum velamina, vel humanitatis præsidia ex operibus hoc sermone conscriptis conquirendæ, neque, nisi per eas, optimi quique & suavissimi summæ sapientiæ, eloquentiæ, elegantiaque fructus satis virides atque incorrupti nobis præbeantur. Quibus vero si, quo tempore ad humanitatem informari adolescentia debeat, vel nullo modo, vel non nisi obiter frui liceat, et ne monstrare quidem, quid ex illis operibus aut bonæ frugis aut voluptatis sit capiendum: scire velim, ecquando ad id, quod hisce tamen studiis quærendum esse inter omnes convenit, accedatur? Num primis illis fortasse academici cursus quatuor aut quinque mensibus, antequam ad ea studia adolescentes digrediantur, quæ, quo magis publicæ vitæ usibus, eo minus humanitati addicta videntur? O præclaram sane humanitatis palæstram! o tempestivos fructus inde capiendos, ubi ne sementem quidem factam invenerit præmonstrator academicus; atque unius tantum vel duorum opusculorum docta quamvis & eleganti interpretatione sarciendum sit, quod omni prævio tempore fuerit neglectum! Denique, ut hoc etiam videamus: Quid demum est, quod illa, quam volumus, classicorum humaniori explicatione rectius fiat, aut ad instituendam juventutem fructuosius? Num forte, ut lectionis copia conquiratur, omnia leviter percurrenda sunt atque in vernaculum sermonem tantummodo transferenda: sed unde, ut nuper monuimus, recta illa aut saltem tolerabilis versio, nisi ex auctoris mente indoleque satis diligenter perspecta, nascetur? An ut lingvæ scientia confirmetur, soli Grammatices studio inhærendum, et ex præceptis ejusdem, neglectis rebus et argumento, quid in vocabulorum for-

mis atqve junctura rectum sit, necne, unice semper demonstrandum: ecqvis vel minimo humanitatis sensu imbutus veterumqve legendorum cupidus ferre in Oratoribus atqve Poetis, omnino in omni provectorum lectione, poterit grammaticam istam calumniam & jejunitatem, paradigmatis & quicquid prævio usu tritissimum debeat existimari, denuo semper ruminandis immorantem; ad summum, ut tamen & rhetoricæ arti tributum aliquid videatur, quotquot occurrunt orationis lumina, ut moris olim fuisse e compendiis patet, per figurarum classes frigide satis digerentem; de veris autem dicendi laudibus, deqve ipsius argumenti indole ejusdemqve prudenter, apte ornateqve tractandi ratione ita omnino securam, ut quid aut quo modo scripserint auctores, ad lectorem credes nihil pertinere, et ex humanitatis studiis ipsam humanitatem esse sublatam? Fingamus Horatii Carmina aut libros de Officiis, aut orationis Maniliæ exordium, Milonianæ narrationem atqve perorationem, ita aut negligi a præceptoribus, aut male haberi: nonne omnis & solertiæ & elegantiae interitum eo ipso loco, ubi eidem vel maxime esset litandum, deplorares? Quam tamen perversitatem non in Classicorum lectione tantum, verum in ipso etiam vernaculæ lingvæ studio, in quo tamen egregium aliud alendo excolendoqve juvenili ingenio subnatum hisce temporibus præsidium lætamur, ita passim videmus obtinuisse, ut nihil inde, præter expeditam quarundam dicendi formarum enumerationem, trahant adolescentes. Imo vero ne in elementariorum quidem alumnorum institutione qui tamen, ut firmitatem aliquam consequantur, in principiis grammatices præcipuo sunt & indefesso studio exercendi, adeo non habenda rerum atqve dictionis ratio est, ut oscitabundum regulas decantare tironem patiaris, ignorantem & quid legerit, & quo modo ex verborum forma structuraque diligenter explorata sensus eliciatur, cui tamen percipiendo tenendoqve, quid ipsis inde & ad scientiam & ad mores redeat, vel pueri mature ac statim advescant. Quid? quod & ipsa Grammatica, sive inferior illa sive superior, ut cuilibet ætati opus est, sollerter & cordate exposita, egregia humanitatis disciplina merito dicatur, quæ, dum recte dicere alumnus doceat, recte etiam sentiendi artem ita exponat, ut & philosophiæ, primis ætatibus convenientissimæ, & eloquentiæ juvenili animo informandæ, semina commode sparsisse videatur.

Atqve hæc quidem sunt, quæ de classicorum studio recte & eleganter tractando pro temporis ratione summatim attingere placebat. Multa quidem erant, de quibus, si, quo res poscebat, progredi nostra oratio posset, hic dicendi locus esse videretur; multa de scribendi exercitationibus monenda, quæ si ita instituuntur, ut

classicorum interpretationem æquis veluti passibus sequantur, neque Muretos Ernestiosque dedignantur magistros, multimodis profecto rem nostram juvabunt; multa de Mythorum, Historiæ, Numorum studio dicenda, quod quo modo in hisce nostris studiis recte et eleganter adhibeatur, non est, quod, ex quo inter nos Winkelmanni, Heyniique extitere, ignorare philologos homines arbitremur; multa denique de notitia scriptorum græcorum latinorumque, adolescentibus eo consilio comparanda, ut angustiores hosce fines excedere nonnunquam pro lubitu possint, neque, præsertim ubi suo arbitrato studere olim contigerit, fontes ipsos, unde quod optimum est, hauriatur, id quod sæpius accidere videmus, plane ignorent. Sed neque omnia excutere hujus loci temporisque videbatur, neque, qua hodie primum frui contigit, Humanissimorum Auditorum patientiæ sic confidendum, ut quidlibet inde sperandi factam nobis copiam existimemus. Quare ad ea nos convertamus, quæ &c.

*

*

*

Sequebantur jam, quæ ad nosmet ipsos primum Ephoris Scholæ, Magistrisque & reliquis Auditoribus commendandos, laudandumque, quod in hac provincia, quam cum Cathedra Neocopiensi aliquot menses ante commutaveramus, prosperum nobis atque fausti ominis esse videretur; tum ad duos Collegas, quibus quidem hæc cura nuper fuerat ab Augustissimo Rege demandata, Doctissimum nostrum atque jam pridem de Schola Helsingorana meritissimum Virum JOACHIMUM SUHR, primarii Ordinis Magistrum & Virum Ornatissimum JOHANNEM PETRUM THRIGE, Cand. Theol. & Adjunctum Scholæ, muneri rite præficiendos, erant dicenda; quibus denique accedebant & cohortationes, quibus excitanda juvenus videbatur, ac vota pro salute hujus Lycei nuncupanda. Quæ vero, quum ad lectores minus pertinere nunc viderentur, neque id nobis assumamus, ut aliquid novi in eo genere dixisse nos arbitremur, succidere in præsens maluimus, quam ultra justos programmatis fines libelli molem, qui quidem non tanti esset, extendere.

At reliquum est, ut, quamobrem hæc qualiacunque demum sint evulgata, paucis indicemus. Instat anniversaria nostrorum alumnorum censura, publice et eo quidem ordine, qui e schemate huic libello ad calcem adjuncto perspicui poterit, agenda, cui ut frequentes adesse velint, discipulorum parentes atque tutores, & si qui præterea sunt, qui nobis & hisce nostris studiis bene cupiant, rogatos officiose velimus.

Ved den offentlige Examen, som for indeværende Aar 1817 bliver paa sædvanlig Maade foretaget i Rooskilde Kathedralskole, og som Disciplenes Forældre, Værger, samt enhver anden Skolens Velynder herved venligst og ærbødigst indbydes til, efter Behag at bivaane og anhøre, dimitteres til Universitetet følgende 6 Candidater:

1. JOHANNES DAM HAGE, en Søn af Hr. Kjøbmand *C. F. Hage* i Stege paa Møen.
2. HARTVIG JENS LAURENTIUS FABRICIUS, en Søn af Sognepræsten til Tranekjær og Tullebølle paa Langeland, Hr. *C. C. Fabricius*.
3. HANS PETER ENGELBRETH, en Søn af Hr. Provst *W. F. Engelbreth*, Sognepræst til Lyderslöv og Fröslöv i Sjælland.
4. JENS BILLE STAUNING, en Søn af afgangne Hr. *J. Stauning*, fordum Provst og Sognepræst i Stege.
5. JÖRGEN CHRISTIAN BRUUN SOMMER, en Søn af Hr. Justitsraad *C. E. H. Sommer*, Bye- og Herredsfoged i Middelfart.
6. CARL FREDERIK GRÖENING, en Søn af Fabrikör, Hr. *F. Gröening* i Kjöbenhavn.

Hvilke, saavel som Skolens övriga Disciple, aflægge den offentlige mundtlige Pröve efter nedenstaaende Orden.

*Dagen.**1ste Værelse.*

22de Septbr.	Form.	Dimittenderne i Religion, Latin, Arithmetik.
	Efterm.	— i Ny Historie, Geografie, Hebraisk.
23de Septbr.	Form.	— i Græsk, Tydsk, og Gl. Historie.
	Efterm.	— i Fransk og Geometrie.

Paa samme Dage udarbeides Prøverne i Kalligrafie og Tegning af samtlige Klasser, samt i Arithmetik af 1ste Klasse.

*Dagen.**1ste Værelse.**2det Værelse.*

24de Septbr.	Form.	Religion 4de Klasse. Hebraisk 4de Klasse.	Arithmetik 2den Klasse.
— —	Efterm.	Tydsk 4de og 3die Kl.	Latin 2den Klasse under Adj. Thrige.
25de Septbr.	Form.	Religion 3die Kl.	Dansk 2den Kl.
	Efterm.	Geometrie 4de Kl.	Dansk 1ste Kl.
26de Septbr.	Form.	Latin 4de Kl.	Religion 2den Kl.
	Efterm.	Dansk 3die Kl.	Tydsk 1ste Kl.
27de Septbr.	Form.	Dansk 4de Kl. gl. Historie 4de Kl.	Historie og Geografie 3die Kl.
	Efterm.	Græsk 3die Kl. øverste Deel.	Fransk 2den Kl.
29de Septbr.	Form.	Latin 3die Kl. (Livius).	Religion 1ste Kl.
	Efterm.	Arithmetik 4de Kl.	Græsk 2den Kl.
30te Septbr.	Form.	Historie og Geografie 4de Kl.	Latin 2den Kl. under Pastor Wegener.
	Efterm.	Geometrie 3die Kl.	Latin 1ste Kl. under Adj. Thrige.

<i>Dagen.</i>	<i>1ste Værelse.</i>	<i>2det Værelse.</i>
1ste Octbr. Form.	Latin 3die Kl. (Ovidius).	Historie og Geografie 2den Kl.
	Efterm. Fransk 4de Kl.	Latin 1ste under Pastor Struch.
2den Octbr. Form.	Græsk 4de Kl.	Arithmetik 3die Kl.
	Efterm. Fransk 3die Kl.	Historie og Geografie 1ste Kl.
3die Octbr. Form.	Græsk 3die Kl. nederste Deel.	Tydsck 2den Kl.

Stiilprøverne i Dansken og Latinen blive udarbeidede förend den mundtlige Examens Begyndelse den 19de og 20de Septbr.

Hvad Dag Translocations-Höitideligheden kan foretages, ved hvilken Forældres og andre Velynderes Nærværelse ligeledes vil være kjærkommen, skal nærmere vorde Vedkommende bekendtgjort.

Roeskilde den 7de Septbr. 1817.

S. N. J. Bloch,

Dr. Prof. og Skolens Rector, Ridder af Dannebrog,
